

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ НЫЗАМЫ

12.11.2003-ж. №221/II

МӘЛИМЛЕМЕ ЕРКИНЛИГИ ПРИНЦИПТЕРИ ХӘМ КЕПИЛЛИКЛЕРИ ХАҚҚЫНДА

1-статья. Усы Нызамның тийкарғы ұазыйпалары

Усы Нызамның тийкарғы ұазыйпалары мәлимлеме еркинлиги принциптери хәм кепилликлерине бойсынылыўын, хәр кимниң мәлимлемени еркин хәм иркинишсиз излеў, алыў, тексерий, тарқатыў, пайдаланыў хәм сақлаў хуқықлары әмелге асырылыўын, сондай-ақ мәлимлемениң қорғалыўын тәмийинлеўден ибарат.

2-статья. Мәлимлеме еркинлиги принциптери хәм кепилликлери хаққындағы нызам хужжетлери

Мәлимлеме еркинлиги принциптери хәм кепилликлери хаққындағы нызам хужжетлери усы Нызам хәм басқа да нормативлик актлерден ибарат.

Егер Өзбекстан Республикасының халық аралық шәртнамасында Қарақалпақстан Республикасының мәлимлеме еркинлиги принциптери хәм кепилликлери хаққындағы нызам актлериндегиден басқа режелер белгиленген болса, халық аралық шәртнамаларда нәзерде тутылған режелер қолланылады.

3-статья. Тийкарғы түсиниклер

Усы Нызамда төмендеги тийкарғы түсиниклер қолланылады:

мәлимлеме-дереклери хәм жеткерилиў түрине ғәрезсиз халда шахслар, предметлер, фатлер, ұақыялар, хәдийселер хәм процесслер хаққындағы мағлыўматлар;

мәлимлеме мүлкдары- өз қаржыларына яки басқа нызамлы жол менен алынған мәлимлемеге ийелик етиўши, оннан пайдаланыўшы хәм оған бийлик етиўши юридикалық яки физикалық тәреп;

мәлимлемени қорғаў- мәлимлеме тараўындағы қәўипсизликке қәўип туўдырыўдың алдын алыў хәм олардың ақыбетлерин сапластырыў илажлары;

мәлимлеме ресурслары- айрықша хужжетлер, хужжетлердиң айрықша топламлары, мәлимлеме тараўындағы (китапханалардағы, архивлердеги, фондлардағы, мағлыўматлар банклериндеги хәм басқа да мәлимлеме тараўындағы) хужжетлер хәм хужжетлердиң топламлары;

мәлимлеме тараўы- субъектлердиң мәлимлемени таярлаў, қайта ислеў хәм оннан пайдаланыў менен байланыслы болған хызмет тараўы;

мәлимлеме тараўындағы қәўипсизлик – мәлимлеме тараўындағы шахс, жәмийет хәм мәмлекет мәплериниң қорғалыў жағдайы;

мәлімлеме ийесі – нызамда яки мәлімлеме мүлқдары тәрепинен белгиленген хуқықлар шегинде мәлімлемеге ийелик етиўши, оннан пайдаланыўшы хәм оған бийлик етиўши юридикалық тәреп яки физикалық шахс;

қупыя мәлімлеме – пайдаланылыўы нызам хұжетлерине муўапық шеклеп қойылатуғын хұжетлестирілген мәлімлеме;

ғалаба мәлімлеме - шекленбеген орталықтағы шахслар ушын мөлшерленген хұжетлестирілген хабар, баспа, аудио, аўдиовизуаль хәм де басқа мәлімлемелер хәм материаллар;

хұжетлестирілген мәлімлеме – идентификация етиў имканиятын бериўши реквизи́тлер қойылған деректен алынған мәлімлеме.

4-статья. Мәлімлеме еркинлиги

Қарақалпақстан Республикасының Конституциясына муўапық хәр Ким мәлімлемени иркинишсиз излеў, тексеріў, тарқатыў, оннан пайдаланыў хәм сақлаў хуқықына ийе.

Мәлімлеме алыў тек нызамға муўапық хәм де инсан хуқық хәм еркинликлери, конституциялық дүзим тийкарлары, жәмийеттиң материаллық байлықлары, мәмлекеттиң руўхый, мәдений хәм илимий потенциалын қорғаў, оның қәуипсизлигин тәмийинлеў мақсетинде шеклениў мүмкин.

5-статья. Мәлімлеме еркинлигиниң тийкарғы принциплери

Ашық-айдынлық хәм жәриялылық, хәммениң еркин пайдаланыў мүмкиншилиги хәм дурыслығы мәлімлеме еркинлигиниң тийкарғы принциплери болып табылады.

6-статья. Мәлімлемениң ашық-айдын хәм әшкара болыўы керек, қупыя мәлімлеме буған кирмейди

Қупыя мәлімлемеге төмендегилер кирмейди:

- пуқаралардың хуқық хәм еркинликлери, оларды әмелге асырыў тәртиби ҳаққындағы, сондай-ақ мәмлекетлик хәкимият хәм басқарыў уйымлары, пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары, жәмийетлик бирлеспелер хәм басқа да мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлердиң хуқықый статусын белгилеўши нызам хұжетлери;

- экологиялық, метеорологиялық, демографиялық, санитария-эпидемиологиялық, айрықша жағдайлар ҳаққындағы мағлыўматлар хәм де халықтың, елатлы пунктлердиң, ислеп шығарыў объектлери хәм коммуникациялардың қәуипсизлигин тәмийинлеў ушын зәрүр болған басқа мәлімлемелер;

- китапханалардың, архивлердиң хәм Қарақалпақстан Республикасы аймағындағы хәрекет етип турған юридикалық тәреплерге тийисли мәлімлеме тараўының ашық қорларындағы бар мағлыўматлар.

Мәмлекетлик ҳәкимият ҳәм басқарыў уйымлары, пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары, жәмийетлик бирлеспелер ҳәм басқа да мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлер жәмийет мәплерине тийисли болған ўақыялар, фактлер, ҳәдийселер ҳәм процесслер ҳаққында нызам ҳүжжетлеринде белгиленген тәртипте ғалаба хабар қуралларына мәлимлеме бериўи шәрт.

7-статья. Мәлимлемеден ҳәмме Еркин пайдаланыў мүмкиншилиги ҳәм оның дурыслығы

Мәлимлемеден ҳәмме ерикн пайдаланыў мүмкиншилиги тәмийинленген ҳәм дурыс болыўы керек.

Мәлимлемени бузып өзгертиў ҳәм қалбекилестириў қадаған етиледі.

Ғалаба хабар қураллары өзлери тарқатып атырған мәлимлемениң дурыслығы ушын мәлимлеме дереги ҳәм авторы менен биргеликте нызамда белгиленген тәртипте жуўапкер болады.

Мәлимлеме мүлқдары, ийеси мәлимлеме бериўден бас тартқан жағдайда оның үстинен судқа шағым етиўи мүмкин.

8-статья. Мәлимлеме еркинлиги кепилликлери

Мәмлекет ҳәр кимниң мәлимлемени излеў, алыў, тексеріў, тарқатыў, оннан пайдаланыў ҳәм оны сақлаў ҳуқықын қорғайды. Жынысы, расасы, миллети, тили, дини, социаллық шығысы, исеними, жеке ҳәм социаллық жағдайына қарап мәлимлеме алыў ҳуқықы шеклениўине жол қойылмайды.

Мәмлекетлик ҳәкимият ҳәм басқарыў уйымлары, пуқаралардың өзин-өзи басқарыў уйымлары, жәмийетлик бирлеспелер ҳәм басқа да мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлер және де лаўазымлы шахслар нызам ҳүжжетлеринде белгиленген тәртипте ҳәр кимге өзиниң ҳуқықлары, еркинликлери ҳәм нызамлы мәплерине тийисли болған мәлимлеме менен танысып шығыў имканиятын тәмийинлеп бериўге, керекли мәлимлеме ресурсларын жаратыўға, пайдаланыўшыларды пуқаралардың ҳуқықлары еркинликлери ҳәм миннетлемелерине, олардың қәўипсизлигине байланысly және де жәмийет мәплерине тийисли мәселелер бойынша мәлимлеме менен ғалабалық түрде тәмийинлеўге миннетли болып табылады.

Қарақалпақстан Республикасында цензураға ҳәм мәлимлемени монополияластырыўға жол қойылмайды.

9-статья. Мәлимлеме алыў тәртиби

Ҳәр ким мәлимлеме алыў ушын тиккелеў ямаса ўәкиллери арқалы жазба яки аўызша сораў менен мүрәжат етиў ҳуқықына ийе.

Жазба сораўда мүрәжат етиўшиниң исми, атасының исми, фамилиясы, мөкан жайы (юримикалық тәрәплердиң реквизиитлери) және де соралып атырған

мәлімлемениң атамасы яки сыпатламасы көрсетилиуі лазым. Сораўлар белгиленген тәртіпте дизимнен өткізилиуі керек.

Жазба сораўға мүмкин болғанынша қсқа мүддетде, егер нызам хұжжетлеринде басқаша реже нәзерде тутылған болмаса, сораў алынған сәнеден баслап отыз күннен кешиктирмей жуўап қайтарылыуы лазым.

Аўызша сораўға, мүмкиншилигине қарап, сол ўақыттың өзінде жуўап берилиуі керек.

Соралып атырған мәлімлемени усы статьяның үшінши хәм төртинши бөлимлеринде нәзерде тутылған мүддетде берийдиң илажы болмаған жағдайда мәлімleme алыў ушын мүрәжат еткен шахсқа оны берий кешиктирилгенлиги ҳаққында хабар жибериледи.

Соралып атырған мәлімлемени берий мүддети сораў берилген сәнеден баслап еки айдан кешиктирилмеуі лазым. Берий кешиктирилгенлиги ҳаққындағы хабар мәлімleme сорап мүрәжат еткен шахсқа сораў алынған сәнеден баслап бир ҳәпте мүддет ишинде жибериледи.

Берий кешиктирилгенлиги ҳаққындағы мәлімlemeде төмендегилер көрсетилиуі керек:

- соралып атырған мәлімлемени ўақтында Бере алмаўының себеплери;
- соралып атырған мәлімleme берилетуғын сәне.

Егер сораў түскен уйым яки лаўазымлы шахс соралып атырған мәлімlemeге ийе болмаса, мәлімleme сорап мүрәжат еткен шахсқа сораў алынған сәнеден баслап бес күннен кешиктирмей бул ҳаққында хабар берийи шәрт.

Мәлімlemeбергени ушын белгиленген тәртіпте ҳақы алыныуы мүмкин.

10-статья. Мәлімleme берийден бас тартыў

Егер соралып атырған мәлімleme қупыя болса яки оны жәрия етиў нәтийжесинде шахстың хұқықлары яки нызамлы мәплерине, жәмийет хәм мәмлекет мәплерине зыян жеткизиуі мүмкин болса, мәлімлемени берийден бас тартыў мүмкин.

Соралып атырған мәлімлемени берийден бас тарыў ҳаққындағы хабар сораў менен мүрәжат еткен шахсқа сораў алынған сәнеден баслап бес күнлик мүддет ишинде жибериледи.

Берийден бас тартқанлығы ҳаққындағы хабарда соралып атырған мәлімлемени берий мүмкин емеслигиниң себеби көрсетилиуі керек.

Қупыя мәлімleme мүлкдары, ийеси мәлімleme сорап атырған шахсларды бул мәлімлемени алыўдың ҳәрекеттеги шеклеўлери ҳаққында хабардар етиуи шәрт.

Мәлімleme берилиуи нызамға қылап рәуиште шекленген шахслар, сондай-ақ өз сораўына надурис мәлімleme алған шахслар өзлерине жеткизилген материаллық зыянның орны нызамда белгиленген тәртіпте қапланыуы яки мораллық зыян компенсация етилиуі хұқықына ийе.

11-статья. Мәлімлемени қорғау

Хәр қандай мәлімleme, егер оның менен нызамға қылап рәуиште қатнаста болыу мәлімleme мүлқдары, ийеси пайдаланыушы яки басқа шахсқа зыян жеткізиуі мүмкин болса, қорғалыуы керек.

Мәлімлемени қорғау:

- шахс, жәмийет хәм мәмлекеттиң мәлімleme тарауындағы қәуипсизлигине қәуип тууылынының алдын алыу;
- мәлімлемениң құпиялығын тәмийинлеу, тарқалыуы, урланыуы, жолғалтылыуының алдын алыу;
- мәлімлемениң өзгертилиуі хәм қәлбекилестирилиуінің алдын алыу мақсетинде әмелге асырылады.

12-статья. Мәлімleme қәуипсизлигин тәмийинлеу тарауындағы мәмлекетлик сиясат

Мәлімleme қәуипсизлигин тәмийинлеу тарауындағы мәмлекетлик сиясаты мәлімleme тарауындағы социаллық қатнасықларды тәртипке салыуға қаратылған болады хәм де шахс, жәмийет хәм мәмлекеттиң мәлімleme тарауындағы қәуипсизлигин тәмийинлеу бағдарындағы мәмлекетлик хәкимият хәм басқарыу уйымларының тийқарғы ұазыйпалары хәм де хызмет бағдарламаларын, сондай-ақ пуқаралардың өзін-өзи басқарыу уйымлары, жәмийетлик бирлеспелер хәм басқа да мәмлекетлик емес коммерциялық емесшөлкемлердиң, пуқаралардың орны хәм әхмийетин белгилейди.

13-статья. Шахстың мәлімleme тарауындағы қәуипсизлиги

Шахстың мәлімleme тарауындағы қәуипсизлиги оның мәлімlemеден Еркин пайдаланыуы ушын зәрүр шараятларды хәм кепилликлерди жаратыу, жеке турмысына байланыссы сырларды сақлау, хабар құралларында нызамға қылап рәуиште рууҳый тәсир көрсетилиуден қорғау жолы менен тәмийинленеди.

Физикалық шахсларға тийисли жеке мағлыұматлар құпия мәлімleme топарына киреди.

Физикалық шахстың келисимисиз оның жеке турмысына байланыссы мәлімlemени, сондай-ақ, жеке турмысына тийисли сырын, жазбалар, телефон арқалы сөйлесиулер, почта, телеграф хәм басқа сөйлесиу сырларын бузыушы мәлімlemени топлауға, сақлауға, қайта ислеуге тарқатыуға хәм оннан пайдаланыуға жол қойылмайды, нызам хұжетлеринде белгиленген халатлар буған кирмейди.

Физикалық шахслар хәққындағы мәлімlemеден оларға материаллық зыян хәм мораллық зыян жеткізиу, сондай-ақ, олардың хұқықлары, еркинликлери хәм нызамлы мәплерин жүзеге шығарылыуына тосқынлық етиу мақсетинде пайданланыу қадаған етиледди.

Пуқаралар ҳаққында мәлимлеме алыўшы, бундай мәлимлемеге ийелик етиўши ҳәм оннан пайдаланыўшы юридикалық ҳәм физикалық тәреплер бул хабардан пайдаланыў тәртибин бузғанлығы ушын нызамда нәзерде тутылған тәртипте жуўапкер болады.

Ғалаба хабар қураллары мәлимлеме дерегин ямаса лақабын қойған автордың кимлигин оның келисимисиз жәрия етиўге ҳақылы емес. Мәлимлеме дереги яки автордың кимлиги тек судтың шешими менен жәрия етилиўи мүмкин.

14-статья. Жәмийеттиң мәлимлеме тараўындағы қәўипсизлиги

Жәмийеттиң мәлимлеме тараўындағы қәўипсизлиги төмендеги жоллар менен ерисиледи.

- демократиялық пуқаралық жәмийети тийкарларын раўажландырыўды, ғалаба хабар еркинлигин тәмийинлеў;
- нызамға қылап рәўиште жәмийетлик санаға мәлимлеме қураллары менен руўхый тәсир көрсетиўге, оны басқарыўға жол қоймаслық;
- жәмийеттиң руўхый, мәдений ҳәм тарийхый байлықларын, мәмлекттиң илимий ҳәм илимий-техникалық потенциалын сақлаў және де раўажландырыў;
- миллий өзлигимизди аңлаўды жолдан шығарыўға, жәмийетти тарийхый ҳәм миллий дәстүрлер ҳәм де үрп-әдетлерден узақластырыўға, жәмийетлик сиясий жағдайды турақсызландырыўға, миллетлер ҳәм конфессиялар аралық татыўлықты бузыўға қаратылған мәлимлеме экспансиясына қарсы ҳәрекет системасын дүзиў.

15-статья. Мәмлекттиң мәлимлеме тараўындағы қәўипсизлиги

Мәмлекттиң мәлимлеме тараўындағы қәўипсизлиги төмендеги жоллар менен тәмийинленеди:

- мәлимлеме тараўындағы қәўипсизликке қәўиплерге қарсы ҳәрекетлер бойынша экономикалық, сиясий, шөлкемлестириў ҳәм басқа да формадағы илажларды әмелге асырыў;
- мәмлекетли сырларды сақлаў ҳәм мәмлекттиң мәлимлеме ресурсларын рухсатсыз түрде пайдаланыўдан қорғаў;
- Қарақалпақстан Республикасының дүнья жүзи мәлимлеме мәканына ҳәм заманагөй телекоммуникациялар тармақларына интеграцияланыўы;
- Қарақалпақстан Республикасының коснтитуциялық дүзимин зорлық пенен өзгертиўге, аймақлық бирлигин, суверенитетин бузыўға, ҳәкимиятты басып алыўға яки нызамлы түрде сайлап қойылған ямаса тайынланған ҳәкимият ўәкиллерин ҳәкимияттан шетлеўге ҳәм мәмлекетлик дүзимге қарсы басқаша зорлық көрсетиўге ашықтан-ашық шақырықты өз ишине алған мәлимлемениң тарқатылыўынан қорғаў;
- урысты ҳәм зорлық-зомбылықты, мийримсизликти үгит-нәсиятлаўды, социаллық, миллий, расалық ҳәм диний келиспеўшиликти келтирип шығарыўға

қаратылған, терроризм хәм диний экстремизм идеяларының таралыўын өз ишине алған мәлимлемениң тарқатылыўына қарсы ҳәрекетлер етиў.

16-статья. Мәлимлеме еркинлиги принциптери хәм кепилликтери ҳаққындағы ыызам ҳужжеттерин бузғанлығы ушын жуўапкершилик

Мәлимлеме еркинлиги принциптери хәм кепилликтери ҳаққындағы ыызам ҳужжеттерин бузғанлығы ушын айыпкер шахслар белгиленген тәртипте жуўапкер болады.